

VINDKRAFTPARK VID FALLÅSBERGET

Särskild utredning

Ockelbo och Skogs socknar
Gästrikland och Hälsingland
2011

Maria Björck



VINDKRAFTPARK VID FALLÅSBERGET

Särskild utredning

Ockelbo och Skogs socknar
Gästrikland och Hälsingland
2011

Rapport 2012:02
Maria Björck

Länsmuseet Gävleborgs rapportserie

Rapportserien innefattar rapporter inom länsmuseets verksamhetsområden arkeologi, bebyggelsehistoria, byggnadsvård, kulturmiljövård, etnologi, konst- och kulturhistoria.

Du kan själv ladda hem rapporter i PDF format från länsmuseets hemsida eller beställa kostnadsfritt i PDF format inger.eriksson@xlm.se eller 026-65 56 42.

Rapporter (tryckt), böcker och mycket annat kan Du köpa/beställa i länsmuseets butik butik@xlm.se eller 026-65 56 35.

Utgivning och distribution:

Länsmuseet Gävleborg

Box 746, 801 28 Gävle

Tel 026-65 56 00

www.lansmuseetgavleborg.se

© Länsmuseet Gävleborg 2012

Omslagsbild: Ett röjningsröse från Östra Fallåsen. Foto: Bo Ulfhielm.

Allmänt kartmaterial från Lantmäteriverket. Medgivande MS2010/01366.

ISSN 0281-3181

Print: Länsmuseet Gävleborg

INNEHÅLL

Bakgrund.....	5
Målsättning och metod.....	5
Topografi och fornlämningsmiljö	6
Resultat och åtgärder.....	6
Sammanfattning	10
Administrativa uppgifter	11
Käll- och litteraturförteckning	11



Bild 1. Kartöversikt över delar av Ockelbo kommun. Inom den röda markeringen gjordes vindkraftsutredningen.

BAKGRUND

Länsmuseet Gävleborg har på beslut av länsstyrelsen (431-5551-11) utfört en särskild utredning inför etableringen av vindkraftparken Fallåsberget. Den planerade parken är belägen strax väster om Lingbo. Området ligger i Ockelbo och Skogs socknar i Gästrikland och Hälsingland. Utredningen omfattade platserna för tio vindkraftverk, samt nydragning av vägar. Projektör och kostnadsansvarig är vindkraftföretaget O 2.

Fältarbetet utfördes under 19 och 20 oktober 2011. Det har även gjorts två fältbesök den 2 och 24 november p.g.a. att O 2 ville ändra sträckningen på en av vägarna. Utredningen har gjorts av Maria Björck och Bo Ulfhielm. Maria Björck har även varit projektledare.

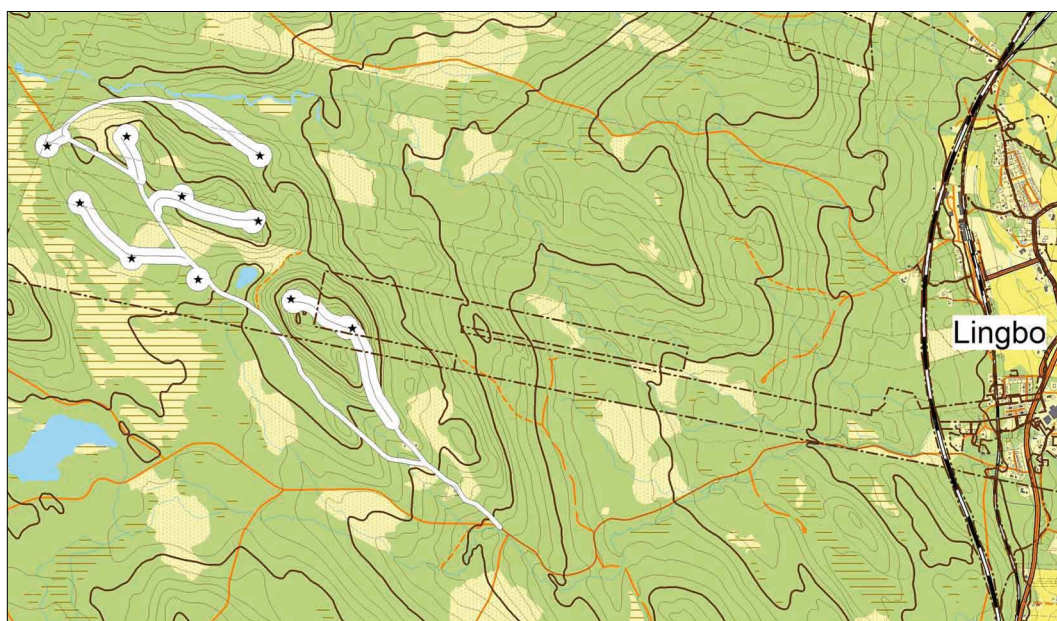


Bild 2. Karta med vägarna och platserna för vindkraftverkens placeringar.

MÅLSÄTTNING OCH METOD

Målsättningen med den särskilda utredningen var att klargöra om fornlämningar och övriga kulturhistoriska lämningar berördes av exploateringen.

Utredningsområdena har inventerats okulärt, vid behov har marken sondats. Kring varje planerat vindkraftverk har en yta med en radie av 100 meter inventerats och vägarna med en bredd av 30 meter.

Påträffade lämningar har registrerats enligt Riksantikvarieämbetets praxis till FMIS (Riksantikvarieämbetets fornlämningsregister). Arbetet har utförts med hjälp av GPS och handdator.

TOPOGRAFI OCH FORNLÄMNINGSMILJÖ

Utredningsområdet utgörs främst av moränmark, belägen mellan 240 och 295 meter över havet. Den högsta höjden i utredningsområdet utgörs av Fallåsberget.

Denna del av Gävleborgs län är dåligt inventerat. Riksantikvarieämbetet har endast gjort en förstagångsinventering och det har aldrig gjorts någon Skog och historia-inventering. Det finns inga kända lämningar inom exploateringsområdet. I FMIS finns kulturlämningar registrerade främst väster, söder och ett mindre antal norr om den planerade parken. Flertalet av dessa lämningar har påträffats vid utredningar av just vidkraftparker. Lämningarna är av typisk utmarkskaraktär och domineras främst av kolbottnar efter resmilor med eller utan grund efter kolarkoja. Det finns även fasta fornlämningar som t.ex. fäbodrar och skogsfinska bosättningar (Björck 2010a:6, Björck & Blennå 2010b:7).

RESULTAT OCH ÅTGÄRDER

Totalt påträffades tre lämningar i utredningen (bild 3). Lämningarna utgörs av en kolbotten efter en resmila (nr 1) och ett område med skogsbrukslämningar (nr 3), bestående av en kolbotten efter resmila med tillhörande grund efter en kolarkoja. Den ensamliggande kolbotten kommer kunna undvikas i exploateringen och området med skogsbrukslämningar ligger strax söder om en av de nya vägarna och berörs därför inte.

Vid Östra Fallåsen påträffades en gårdstomt (nr 2). Gårdstomten utgörs av flera husgrunder, röjningsrösen, stenmurar och igenväxt åkermark. Husgrunderna är sentida och består av cement. Medan den igenväxta åkermarken är oregelbunden till formen och ger ett ålderdomligt intryck med sina röjningsrösen. Hus och åkrar finns med på Ekonomiska kartan från 1955. Enligt en boende i området övergavs bebyggelsen först på 1970-talet. Gårdstomten finns med på en historisk karta från 1762 (avmätning på inägor V39-16:1). Detta gamla belägg gör att gårdstomten klassas som fast fornlämning. Utbredningen på lämningen på 1762-års karta är närmast identisk med Ekonomiska kartan från 1955 (bild 5 & 6).

Länsmuseet har tittat på ytterligare ett vägalternativ till de två verk som man planerar att bygga på Fallåsberget, istället för vägdragning förbi Östra Fallåsen. Den ungefärliga sträckningen är markerad med röd linje och en pil i bild 3. I detta vägalternativ påträffades inga lämningar. Länsmuseet anser att detta är det bästa vägalternativet till verken på Fallåsberget, då inga ingrepp behöver göras i gårdstomten (nr 3) som är en fast fornlämning och som har ett högt pedagogiskt värde.

Lämningar som klassas som fast fornlämning faller under *Kulturminneslagen*. Enligt denna lag får man inte rubba, ta bort eller övertäcka en fast fornlämning. Lämningar som klassas som övriga kulturhistoriska lämningar faller under *Skogsvårdslagen* som säger att hänsyn ska tas till dessa. Inför ett eventuell borttagande av lämningarna skall samråd tas med länsstyrelsen.

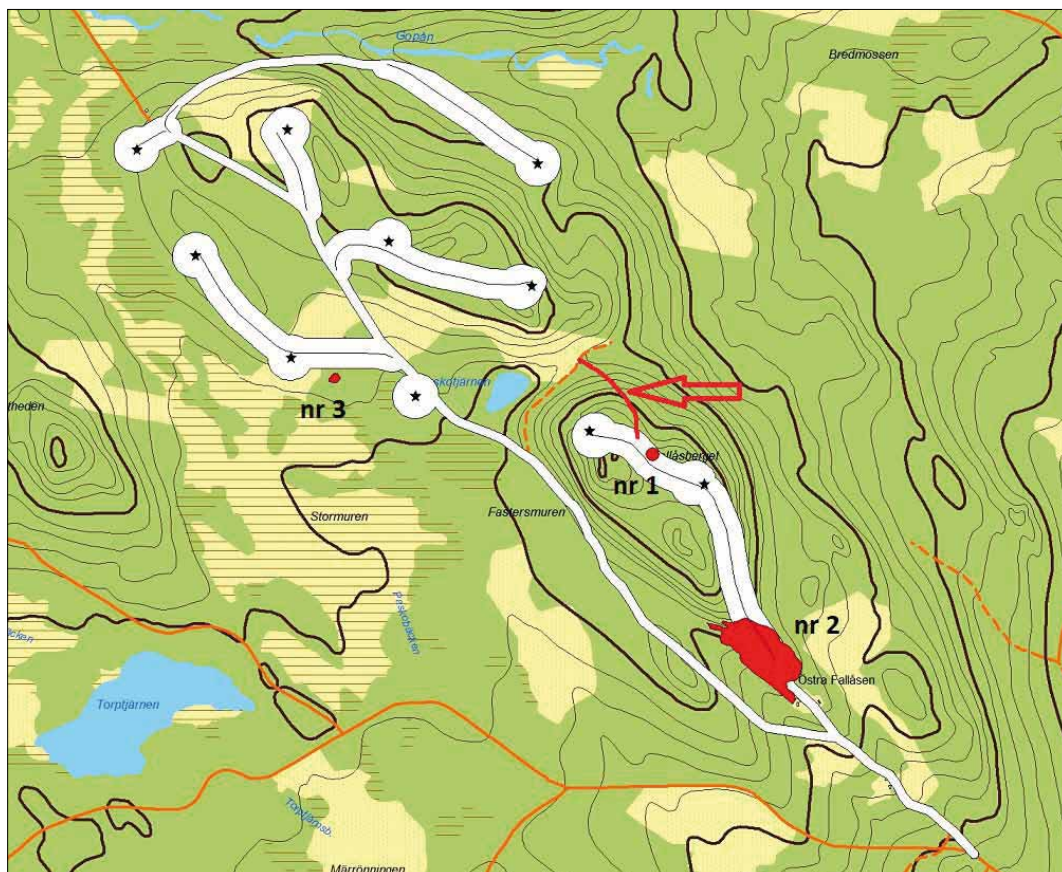


Bild 3. Karta med de nypåträffade lämningarna.

Nr 1. Den röda punkten markerar kolbotten efter en resmila.

Nr 2. Den röda ytan markerar gårdstomten vid Östra Fallåsen.

Nr 3. Den röda punkten markerar ett område med skogsbrukslämningar.

Den röda linjen markerar förslag på nydragning av väg till Fallåsberget, vägen är markerad med en röd pil.



Bild 4. Stenmur från Östra Fallåsen. Foto: Bo Ulfhielm.

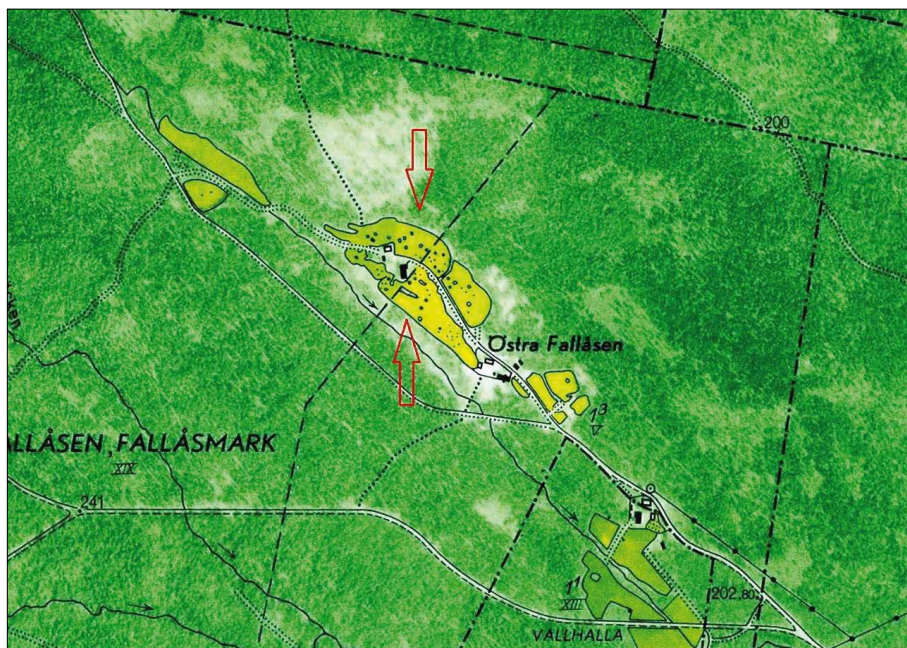


Bild 5. Ekonomiska kartan från 1955, där åkrarna från gårdstomten finns med vid Östra Fallåsen.

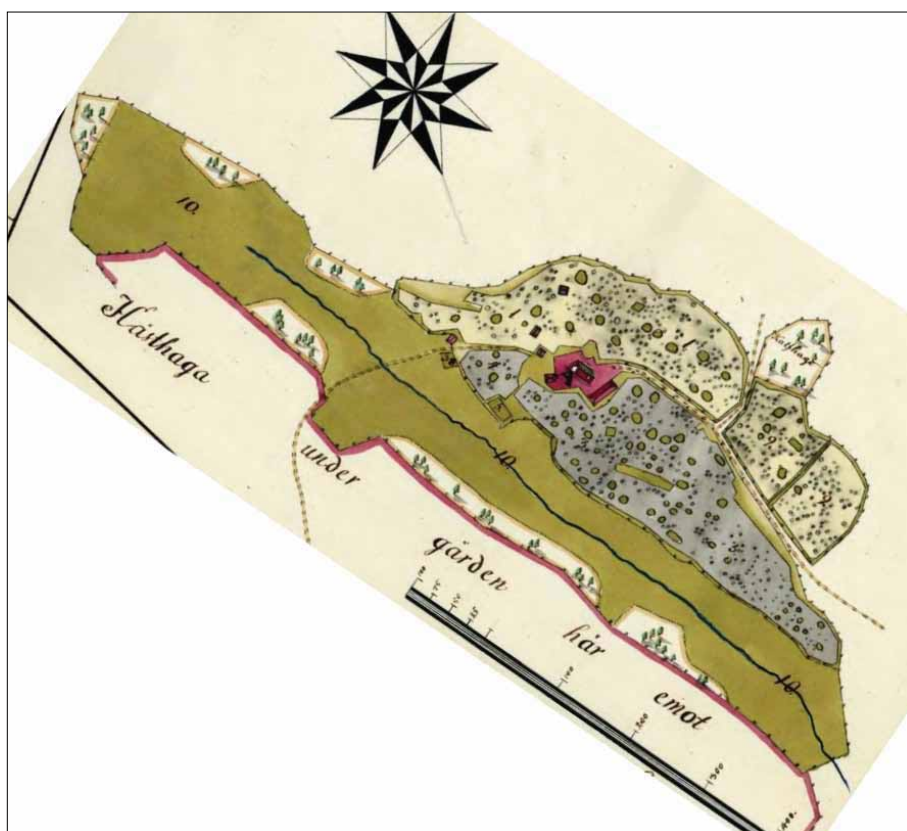


Bild 6. Historisk karta. Fallåsen 1762, avmätning på inägor V39-16:1.



Bild 7. Husgrund från Östra Fallåsen. Foto: Bo Ulfhielm.



Bild 8. Røjningsröse från Östra Fallåsen. Foto: Bo Ulfhielm.

Nr	Typ	Beskrivning	Vetenskapligt värde	Pedagogiskt värde
1	Kolningsanläggning	Kolbotten efter resmila, rund, 16 m diam, upphöjd 0,2–0,4 m. Status: övrig kulturhistorisk lämning	1	1
2	Bytomt/ gårdstomt	Gårdstomt ca 380x140 m (NNV-SSÖ), bestående av minst 2 husgrunder, 1 jordkällare, 1 väg och minst 30 röjningsrösen och igenväxt åkermark. Husgrund 10x10 m har en gjuten grund och trappa, grund efter lada 20x10 m, jordkällare 3x3 m är ingrävd i sluttning. Vägen är ca 2 m br och går i NNV-SSO. Röjningsrösena är ca 2–8 m diam och 0,3–0,8 m h. Röjningsrösena ligger insprängt i den oregelbundna åkermarken. Den igenväxta åkermarken och röjningsrösena ger ett ålderdomligt intryck och hör till ett tidigare skede på platsen tillsammans med vägen. Enligt historisk karta över Fallåsen från 1762 (avmätning på inägor, V39-16:1) fanns det skattlagd bebyggelse på platsen. I dag finns det inga grunder kvar efter den gamla bebyggelsen, utan endast husgrunder av yngre karaktär. Vid en jämförelse mellan 1762 års karta och ekonomiska kartan från 1955 har bebyggelsen legat på samma plats. Status: fast fornlämning	3	4
3	Område med skogsbrukslämningar	Kolningsområde 40x30 m (NV-SO), bestående av en kolbotten efter resmila och en grund efter kolarkoja. Kolbotten är rund, 19 m diam och 0,5 m h. Direkt NV om kolbotten är kojgrunden 6x3 m (NV-SO), begränsad av en vall 1 m br och 0,1–0,3 m h. I NV spisiröse 3,5x3 m och 1,6 m h av kallmurad natursten. Grunden omges av några täktgropar 1–2 m diam och 0,3 m dj. Status: övrig kulturhistorisk lämning	1	3

Bild 9. Tabell över de påträffade lämningarna. Lämningarnas pedagogiska och vetenskapliga värde har poängbedömts i en skala mellan 1 och 4, där 4 är högst.

SAMMANFATTNING

Länsmuseet Gävleborg har utfört en särskild utredning inför etableringen av vindkraftparken Fallåsberget. Den planerade parken är belägen strax väster om Lingbo. Utredningen omfattade platserna för 10 vindkraftverk, samt nydragning av vägar. Projektör och kostnadsansvarig är vindkraftföretaget O 2.

I utredningen påträffades en kolbotten efter en resmila (nr 1) och ett område med skogsbrukslämningar (nr 3). Den ensamliggande kolbotten kommer kunna undvikas i exploateringen och området med skogsbrukslämningarna ligger strax söder om en av de nya vägarna och berörs därför inte.

Vid Östra Fallåsen påträffades en gårdstomt (nr 2). Gårdstomten finns med på en historisk karta från 1762 över Fallåsen. Detta gamla belägg gör att gårdstomten klassas som fast fornlämning.

Länsmuseet har tittat på ytterligare ett vägalternativ till de två verk, som man planerar att bygga på Fallåsberget. I detta vägalternativ påträffades inga lämningar. Länsmuseet anser att detta är det bästa alternativet till verken på Fallåsberget, då inga ingrepp behöver göras i gårdstomten (nr 3) som är en fast fornlämning.

Lämningar som klassas som fast fornlämning faller under *Kulturminneslagen*. Enligt denna lag får man inte rubba, ta bort eller övertäcka en fast fornlämning. Lämningar som klassas som övriga kulturhistoriska lämningar faller under *Skogsvårdslagen* som säger att hänsyn ska tas till dessa. Inför ett eventuell borttagande av lämningarna skall samråd tas med länsstyrelsen.

ADMINISTRATIVA UPPGIFTER

Länsstyrelsens beslut: 431-5551-11

Fastighetskartans blad: 67F 6iN

Fältarbetsid: 19 och 20 oktober och 2 och 24 november 2011

Personal: Maria Björck och Bo Ulfhielm

KÄLL- OCH LITTERATURFÖRTECKNING

Björck, M. 2010a. *Lingbo vidkraftpark NV om Lingbo*, Skog socken, Ockelbo kommun, Hälsingland. 2010. Slutredovisning Läns museet Gävleborg 2010 – DNR 2555/320.

Björck, M. & Blennå, I. 2010b. *Lingbo vidkraftpark väster om Lingbo*, Skog, Hanebo och Ockelbo socknar, Ockelbo och Bollnäs kommuner, Gästrikland och Hälsingland. 2010. Slutredovisning Läns museet Gävleborg 2010 – DNR 1828/320.

Ekonomiska kartan 1955.

Fallåsen 1762, avmätning på inägor V39-16:1



LÄNSMUSEET GÄVLEBORG, BOX 746, 801 28 GÄVLE. TEL 026-65 56 00. WWW.LANSMUSEETGAVLEBORG.SE
BESÖKSADRESS: SÖDRA STRANDGATAN 20, GÄVLE. FAKTARUM: STYRMANSGATAN 4, GÄVLE.